

DE POOLSE BRUID

Jibbe Willems voor tgEcho – NNT / mei 2019
geïnspireerd door het scenario van Kees van der Hulst

ZIJ

HIJ

1.

ochtend

HIJ de zon duwt zich met moeite
over de rand van de horizon
blijft laag als de nevel
begint traag
en met tegenzin
aan de dag

hij denkt het
en de gedachte verdwijnt

hij staat aan het aanrecht
smeert margarine
dik
op zijn boterham
strooit hagelslag op de snee
vouwt hem dubbel
en hapt het brood
tussen slokken koffie weg

hij metselt
staat
staart
langs de barst in zijn keukenraam
naar buiten

de lucht, grijs, is watten,
zwaar van vocht,
zon, melkwit,
blijft achter wolken gevangen

waterkoud

hij metselt
staat
staart
langs de barst in zijn keukenraam
naar buiten

buiten ligt het Hoge Land
de grond die voedt
en bodem biedt

hier zit niks tussen
land en lucht
geen staal beton glas
ja bomen wortelen hier en daar
in de stoppelbaard
van ongeschoren velden

hij rilt
trekt zijn schouders op
steekt zijn vuisten
in zijn zakken

2.

buiten

HAAR STEM ze weet niet waar ze is
alleen dat ze pijn heeft op plekken
die niet voor pijn zijn gemaakt

ze wil er niet aan denken

ze hoort de snijbladen van windmolens
die voortrazen
de wind eerder voortbrengen
dan vangen

elke klap op het asfalt
doet pijn aan haar blote voeten

ze rent

niet ergens heen
maar ergens vandaan

een auto
zit haar achterna

Mercedes
ze heeft op de achterbank gezeten
naast het kinderzitje

vrolijke stickers op het zijraam
boerderijdieren

blauw paard
geel varken
rode haan

ze keek langs het vee naar buiten
haven
kranen
vrachtschepen

op haar schoot haar koffer
en met elke kilometer
een gedachte die steeds scherper in haar hoofd stak

hier klopt iets niet
hier klopt iets niet
hier klopt iets niet

ze had eruit moeten springen
ze had niet in moeten stappen
ze had moeten rennen

hier klopt iets niet

blauw paard
geel varken
rode haan

ze rent nu
weg
voor de auto

achter het stuur zit
niet aan denken
de vierde man
niet aan denken
met zijn ongewassen handen

haar dijen plakken
haar dijen plakken van
van bloed en van

niet aan denken
niet denken
rennen

ze rent

en

3.

keuken

HIJ hij heeft drie zekerheden
 en één vermoeden

 wat hij zeker weet
 is dat de horizon onbereikbaar is
 is dat op elk seizoen een nieuw volgt
 is dat het leven eindig is

 en zijn vermoeden
 is dat na elke nacht
 de zon op komt

 veel van wat hij heel lang heeft geweten
 weet hij al heel lang niet meer zeker

 sinds de voetstappen van generaties
 door de grond zijn opgeslokt
 en zijn voorvaderen naar boven woelen
 ruw in laatste rust gestoord
 zijn zijn zekerheden even wankel
 als de grond onder zijn voeten

 maar hij weet dat het beter is
 niet te lang bij dingen stil te staan
 en ook dat angst zich na zonsopkomst
 wat beter laat onderdrukken dan in de nacht

 hij legt mes en kopje in de wasbak
 op de stapel vuile vaat
 draait de hete kraan open
 hoort de geiser aanslaan
 hoe het gas de waakvlam voedt
 en ontvlamt

 de hond blaft

4.

buiten

HAAR STEM asfalt wordt aarde
voetstappen zinken steeds dieper weg in de zeeklei
van de aangeslibde akkers
natriumlicht wordt nachtzwart
wordt schemerlucht
vormen keren in de wereld terug
die met elke stap steeds leger lijkt

ze struikelt door de kromme sloten
ontwijkt de boerderijen die als waarschuwbakens
in het hoge landschap staan
weet niet waar vriend waar vijand woont
weet niet welke boerderijen
met hun hoge ramen
zijn verlaten
weet niet waar zij geen prooi meer is
ze moet eerst kilometers maken
voor ze zich aan haar lot
over durft te laten

de kou is al verdreven door een hitte
die van binnen komt
zweet brandt uit haar huid
en slaat kil klam op haar hele lijf

naakt onder niets dan regenjas

ze hoort geblaf

ze weet niet of ze angst of hoop voelt
en of die twee verschillen
beiden bieden valse voorspiegeling van werkelijkheid
beiden hebben haar
al eerder in een val gelokt

ze had geen keus
en nu weer niet

ze hoort een hond blaffen

HIJ wat is er jongen?

HAAR STEM de hond blaft

5.

HIJ

hij trekt zijn jas aan
oud, versleten, goed warm
stapt in zijn rubberlaarzen
en loopt naar zijn hond

wat is er jongen?

de hond blaft

hoog boven de lage nevels
vertrekt een troep ganzen

hij kent de sprookjes van witte juffers
ijle dames gekleed in rokken van rook
die zich ophielden bij kerkhoven

grijze slierten waar men
(uit vrees of uit verlangen)
een vrouw in zag
die over de akkers danste
en verdampte

en nu
hier
in tijden waar niet sagen
maar harde cijfers leidend zijn
ziet hij
over het land aangewankeld
toch een fantoom
verschijnen en verdwijnen

een zwevende schim in de mist
neemt vaste vorm aan
en verdwijnt

verschijnt
van vlees en bloed

en kringelt dan weer
weg
in flarden

is dit vrouw van vlees of geestverschijning
sluit het een het ander uit?

de hond is stil
de wind steekt op
en blaast de schimmen weg

6.

HAAR STEM ze ziet een man staan
 of
 ze denkt een man te zien
 misschien
 een beuk of wilg
 of
 iets met takken
 wortels
 het beweegt zich niet
 of hij

 ze strompelt dichterbij
 weet
 ik heb armen nodig die mij dragen
 zelf kan ik niet veel verder
 voor ik val

 haar regenjas hangt open
 hij kijkt naar haar
 ziet borsten
 schaamhaar
 blauwe plekken

 een lijf besmeurd met modder
 en met iets dat bloed lijkt

 ook op haar gezicht
 bloed
 een plukje haar kleeft in het rood

 ze staart
 naar de verte
 naar hem

 het is een man

 ze strekt haar armen voor zich uit
 weet niet of dit gebaar
 afwerend is
 of juist een vraag om hulp
 of misschien bewaart ze zo
 een vorm van evenwicht

 vergeefs

 ze zakt ineen

7.

*de vrouw komt dichterbij
steeds trager
haar handen voor zich uit gestrekt
een gebaar dat net zo goed
een vraag om hulp kan zijn
als het afweren van gevaar*

*ze legt een lange afstand af
uitgeput
vastberaden
aan het eind van haar Latijn*

*op een paar meter afstand van hem
blijft ze staan
zet ze een stap
en zakt ze naar de grond*

ze blijft liggen

stilte

8.

HIJ de hond snuffelt aan haar
drukt zijn snuit tegen haar wang

af jongen

ze beweegt niet meer

af

hij loopt naar haar toe
ziet vlees en bloed
geen schim dit

hij tilt haar op
voelt hoe iets in haar
zich wil verzetten
en zich overgeeft
haar lichaam slap in zijn armen

haar jas valt open

hij kijkt naar haar
ziet borsten
schaamhaar
blauwe plekken

hij probeert niet naar haar striemen te kijken
slaat
zo goed en zo kwaad als het kan
de stof terug over haar lijf
legt haar over zijn schouder
draagt haar naar binnen

een gewond dier
vuil en gewond

ze moet schoon
en warm

hij loopt naar haar toe

kijkt

pakt haar op

draagt haar

9.

binnen

ZIJ

iets draagt haar
of ze zweeft
dit leven uit
door engelen begeleid
maar nee
ze voelt zich over een schouder gelegd
ze voelt zich een trap opgedragen
ze voelt zich op een koude tegelvloer gezet
nu pas overvalt de kou haar echt
kruipt van de grond haar lichaam in
ze rilt
ineengedoken
hij sjort aan haar jas
probeert de dunne stof
- laatste verdedigingslinie
tussen de wereld en haar lichaam -
uit te trekken
met krachteloze handen
wil ze haar jas dicht houden
maar ze is te zwak
en half bewusteloos
hij haalt haar armen uit de mouwen
zij laat ze langs haar lijf vallen
goed
als het dan moet
denkt ze
als er nog een stuk vlees
onvrijwillig in mijn lijf geschoven moet
dan liever buiten bewustzijn
laat dit, denkt ze,
dan maar een kwade droom zijn

HIJ

hij draait de kraan open
de waterstraal sputtert en komt dan krachtig uit de douchekop
de koude badkamer staat snel vol waterdamp
hij spoelt de modder van haar af
het bloed
en ander vuil
ze rilt niet meer

ZIJ ze zit roerloos
 onder de warme straal

HIJ met zijn blote handen wast hij
 de klei van haar voeten

ZIJ de vloed overstroomde de aarde veertig dagen lang

HIJ hij wrijft
 voorzichtig
 het bloed van haar gezicht

ZIJ zelfs de hoogste bergen kwamen onder te staan

HIJ hij wast haar haar
 met douchegel

ZIJ alles wat op aarde leefde kwam om

HIJ hij draait de kraan zachter

ZIJ alles wat op het land leefde en ademde vond de dood

HIJ hij laat het water
 voorzichtig
 over de blauwe plekken stromen
 die haar huid bedekken

ZIJ honderdvijftig dagen lang was de aarde
 helemaal met water bedekt

HIJ en dan is ze schoon

ZIJ hij draait de kraan dicht
 slaat een grote handdoek om haar heen
 begint haar droog te wrijven

HIJ zoals je een kalf droogwrijft
 na de geboorte

ZIJ zoals je een kind droogwrijft

HIJ hij legt haar in bed

ZIJ ze valt in slaap

10.

HIJ ze slaapt

ZIJ ze droomt

HIJ onrustig

ZIJ wie droomt beleeft de dag
een tweede keer
liever had ze diep
en droomloos geslapen
veilig in vergetelheid
voor zolang het duurt

HIJ hij heeft de vuile regenjas in zijn handen
kijkt of er iets in de zakken zit

ZIJ slaap hoort veilig nest te zijn
geen martelkamer

HIJ haarspelden
een nat zakdoekje
condooms

ZIJ de condooms zijn niet van haar

HIJ een propje bankbiljetten
hij strijkt het geld glad
driehonderd euro

ZIJ niet van haar

HIJ een portemonnee

ZIJ van haar

HIJ hij stopt de portemonnee in zijn achterzak

ZIJ waarom?

HIJ hij weet het niet

hij draait zich om
knipt het licht uit
sluit de deur

laat haar slapen

11.

flashback / droom

ZIJ

Mercedes
boerderijdieren

blauw paard
geel varken
rode haan

motor draait

stap in
gebaart iemand
ze kent hem niet

waar is Andrej?

stap in

ze stapt achter in
naast een kinderzitje
sigarettenrook is in de bekleding gekropen

ze heeft zin in een sigaret
vreemd
ze heeft sinds haar zwangerschap
niet gerookt

gut gut alles gut
vertraue mir

ze wou dat hij dat niet gezegd had
wie te vertrouwen is
hoeft dat niet te zeggen

Andrej vertrouwde ze

de chauffeur steekt een sigaret op
ze voelt zijn ogen in de achteruitkijkspiegel
ze ziet hoe hij over zijn kruis wrijft

12.

HIJ

hij had nooit verwacht
dat ooit weer een vrouw in huis zou liggen

het maakt hem duizelig

ze ligt in het tweepersoons bed
dat hij allang verlaten heeft

hij slaapt
sinds hij alleen is
op de logeerkamer

in een eenpersoonsbed

een boer moet met het onverwachte leven
en het leven gaat door

13.

flashback / droom

ZIJ

ze had het aan de weg gevoeld
toen ze de grens over staken
ze dacht
een land dat zuiniger is op zijn snelwegen
dan het mijne op zijn bevolking
kan geen slecht land zijn?

natuurlijk kende ze de verhalen
wist ze van de schaduw
maar dingen die anderen overkwamen
hoefde haar toch niet te overkomen?

haar halve dorp
deed seizoenswerk in het westen
asperges steken
stucen
orderpicken in het distributiecentrum van bol.com
huishoudelijk werk

de zegeningen van de Europese Unie
dus waarom zij niet?

wie nooit een kans durft te pakken
mag niet klagen over ongeluk

en ze vertrouwde Andrej

alle ellende begint
bij een vrouw die een man vertrouwt

14.

aan de telefoon

HIJ met Woldring
 Henk Woldring
 ja
 ja nee
 ik bel voor de heer Lamberts
 nee ik zou de heer Lamberts persoonlijk willen spreken
 het is dringend
 nee dat gaat niet
 goed
 goed dan bel ik morgen weer
 ja dat snap ik
 ook goedendag

15.

flashback / droom

ZIJ

ze rijden langs eindeloze rijen windmolens
affakkelende schoorsteenpijpen op industrieterreinen
duistere zwarte gaten - weiland of afgrond -
en aan het eind van de wereld
waar het land in het water valt
stoppen ze

ze stapt uit

scheepsdiesel
uitlaatgassen
natte hond
rottend afval

een deur - open
binnen ruikt het nog naar uitlaatgas
en sigarettenas
gemorste drank
en nog iets nog iets
zerps
zaad
het stinkt naar oude seks

twee mannen met koffie
de chauffeur gaat bij hen zitten
plastic bekertjes kraken in hun handen

posprztać? tutaj?

de mannen spreken geen Pools
alleen dat Hollands

hard
ruw
koud

dit land
deze mannen
de taal

met een g
die vanuit ingewanden komt
die kokhalzend uit de keel klotst

dat is geen praten
dat is kotsen

Pools is een ijskoud bergstroompje
Hollands een open riool

een vierde man komt uit de wc
hij wast zijn handen niet

arbeiten hier? saubermachen?

de mannen lachen

ja ja, saubermachen

een man blokkeert de deur
de tweede trekt haar armen achter haar rug
de derde scheurt haar rok open

en de vierde man doet –

met zijn ongewassen handen, hij –

ze wisselen elkaar af
en beginnen opnieuw

waarom bijt ze niet
krabt ze niet
schopt ze niet

en als het voorbij is
ze pakt haar jas
bedekt zich
de vierde man propt geld in haar jaszak

arbeiten hier

ze wordt in een kamertje geduwd
een vuil matras
wasbak met een barst
deur op slot

maar het raam kan open

16.

avond

HIJ hij staat naast haar bed
 met een kom soep
 ze moet toch eten

 ze slaapt nog steeds
 onrustig
 ze praat in haar slaap

ZIJ *posprztać? tutaj?*

HIJ hij verstaat het niet
 waar komt ze vandaan?
 iets oostbloks

 ze zweet
 kreunt
 schudt met haar hoofd

ZIJ *nie*
 nie

HIJ dit soort slaap biedt geen rust
 hij kent het
 de paniek die in de dromen dringt
 het hondsmoe wakker worden

 hij zet de kom soep op het nachtkastje
 en legt zijn hand op haar blote schouder

ZIJ *nie*
 nie

HIJ hij trekt zijn hand terug
 doet het licht uit
 gaat de kamer uit

17.

de nacht

*zij blijft woelen
meer vechten dan slapen*

*en ook hij kan de slaap niet vatten
staart naar het plafond
tot het licht wordt*

18.

ochtend

HIJ hij drinkt koffie
 staand
 aan het aanrecht

 regenbui in de verte
 een wolk die grijze duisternis
 over het land uitstort

 hij heeft haar de hele nacht horen woelen
 woorden horen kreunen
 in die vreemde taal

 pas tegen de ochtend werd ze rustig
 hij ging het bed uit

 in het portemonneetje zit niet veel
 wat munten met een adelaar
 zloty
 en een foto met twee lachende gezichten

 een jong meisje
 en de vrouw die boven in bed ligt
 in zijn huis

 verder niks
 geen pasjes
 geen identiteitsbewijs
 geen naam

 hij legt de foto neer
 drinkt zijn koffie

19.

ochtend

ZIJ ze wordt wakker in een vreemde kamer
staart naar de scheur in het plafond
en probeert zich te herinneren
waar ze is

alles in haar lijf doet pijn

dat is goed
pijn betekent leven
en leven betekent toekomst

ze richt zich op
kreunt
drukt gedachtes aan wat en waar en hoe weg

op het nachtkastje staat een kom koude soep
ze pakt de kom
drinkt de koude soep met grote slokken op

ze hoort stemmen
mannenstemmen
ze bevriest

luistert

HIJ *aan de telefoon*
ja

ZIJ geen stemmen

HIJ *aan de telefoon*
ja met Henk

ZIJ stem

HIJ *aan de telefoon*
Woldring

ZIJ één

HIJ *aan de telefoon*
ja goed ik wacht wel

ZIJ zijn stem
en dan zijn zwijgen

ze gaat op de rand van het bed zitten
haalt diep adem
en gaat staan

pijn

HIJ hij hoort iets kraken
 boven
 even denkt hij aan iets anders
 en dan weet hij het:
 voetstappen

 hij heeft al heel lang
 geen voetstappen gehoord in dit huis

ZIJ ze probeert geen geluid te maken
 wil elke stap gewichtloos zetten

 buiten regent het
 ze hoort het water
 op het land slaan

HIJ hij moet straks in de schuur kijken
 of het dak nog lekt

ZIJ in de kast vindt ze kleren
 mannenkleren
 ze kleedt zich aan
 slaat broekspijpen en mouwen om
 trekt dikke, stugge sokken aan

 ze schuifelt naar de kamerdeur

HIJ hij hoort het kraken

ZIJ ze aarzelt
 doet de deur open
 luistert

HIJ *aan de telefoon*
 ja hallo
 zesentwintigduizend
 ja dat zal wel moeten

ZIJ met wie belt hij

HIJ *aan de telefoon*
 o
 en wanneer hoor ik dan...
 volgende week?
 kunt u niet...
 goed
 dan wacht ik een week

ZIJ hij zucht

HIJ hij zucht omdat alles tijd kost
 tijd die hij niet heeft
 omdat tijd geld is
 geld dat hij niet heeft

ZIJ ze loopt de gang in
de trap af
aarzelt
verschuilt zich half achter de deurpost
kijkt de keuken in

 hij staat met zijn rug naar haar toe
aan het aanrecht
een stapel kopjes in de gootsteen
een vettig fornuis met een vieze pan erop

 hij neemt een hap van zijn boterham

HIJ met hagelslag

ZIJ spoelt er direct een slok koffie achteraan

HIJ metselen

ZIJ ze ziet haar portemonnee op het aanrecht liggen
de foto ernaast
de vrouw die ze was lacht haar toe
haar dochter lacht haar toe

 een steek in haar maag

 oh

HIJ hij hoort haar
draait zich om

ZIJ zij slaat haar ogen neer

HIJ hij pakt een kopje uit de gootsteen
spoelt het af
giet er koffie in

 koffie?

ZIJ dziękuję

HIJ wat zeg je?

ZIJ dziękuję

HIJ ja
van jou

ZIJ hij geeft haar de portemonnee terug

HIJ dat zat in je jas

ZIJ dziękuję
danke

HIJ zij drukt de foto tegen haar borst

ZIJ hij pakt een sneetje brood
bleek, slap brood
smeert er margarine op

HIJ kaas
of hagelslag?

ZIJ die taal
of er iets in de keel blijft steken
alsof de woorden zich vast klampen aan de huid
en weigeren eruit te komen

ze bootst de g-klanken in hagelslag na
ga gel ga

HIJ hagelslag

ZIJ hij giet bruine korrels
uit een kartonnen pak
op de boterham

HIJ ze maakt haar vinger vochtig
doopt in de hagelslag
en proeft

ZIJ czekolada

HIJ chocolade
ja
hagelslag

ZIJ chocolade op brood
ze is toch geen kind

HIJ ze mompelt iets

ZIJ dank u voor ons dagelijks brood

HIJ slaat een kruisje
en begint te eten

ZIJ ha-gel-slag

HIJ ja

*ze eten
drinken koffie
staan aan het aanrecht
ongemakkelijk*

ZIJ ich... ich bin Anna...
Anna Kryżanowska.

lange stilte

HIJ Woldring.
Henk Woldring.

ZIJ Wol-dring...

HIJ *instemmend*
hm

lange stilte
ongemakkelijk

ZIJ ich... aus Polska...
Chorzów

HIJ Polen?

ZIJ tak

HIJ wat moet je dan hier?

ZIJ *ze herhaalt de klanken vragend*
wat-moetje...?

HIJ hier
waarom ben je hier

ZIJ waarom bin ich hier?

HIJ hm?

ZIJ jesrem bezrobotna
kein arbeit, kein geld
kein essen genug für mein kind
und mein mutter und mich
aber dann in zeitung pokojówka gefragt
zimmermädchen
für hotel in Holandia
viel geld

stilte

ZIJ aber kein hotel

HIJ ja

lange stilte

HIJ ik zal je naar de politie brengen

ZIJ policja?

HIJ ja

ZIJ nein
nicht
bitte nicht policja
nicht policja

HIJ ik zal je geld geven
 dan kan je terug naar huis

ZIJ ze *herhaalt de klanken vragend*
 trug naruis?

HIJ huis
 hause
 ik geef je geld
 geld
 voor de reis naar hause

*hij pakt zijn portemonnee
haalt er geld uit
steekt het haar toe
ze duwt zijn hand weg
schudt haar hoofd*

HIJ ja wat wil je dan

ZIJ ich arbeiten hier
 für geld
 ist gut?

*hij stopt zijn geld terug
steekt zijn portemonnee weer in zijn zak*

HIJ ik heb geen werk voor je

hij gaat naar buiten

ZIJ ja
 ist gut

*ze pakt een afwasborstel
zet de kraan open
en begint aan de afwas*

20.

*hij werkt
buiten
reparatiewerkzaamheden
hij probeert de lekken in het dak te dichten*

*en zij werkt ook
binnen
ze doet de afwas
ruimt op
veegt de vloer
maakt schoon*

*als hij binnen komt
voor een kop koffie en een boterham
ziet hij haar schoonmaken*

stilte

ze kijken elkaar aan

21.

binnen

- ZIJ ze kan niet weg
 het enige wat ze nu mee terug kan nemen
 is mislukking en vernedering
- ze is hier om te werken
 om haar kind eten te geven
 een toekomst
- met lege handen thuis
 maakt alles alleen maar erger
- de enige manier om ergens uit de scherven
 weer de belofte terug te lijmen
 is door te blijven
- HIJ alsof hij jaren terug
 de tijd in wordt geworpen
 ziet hij haar dweilen
- ZIJ elke acht maanden
 vernieuwen menselijke cellen zich
- HIJ dezelfde handeling
 een andere vrouw
- ZIJ en elke achtentwintig dagen
 wordt je huid vernieuwd
- HIJ het jaagt hem angst aan
 en ontroert hem
- ZIJ het is een kwestie van tijd
 tot dit lijf geen lijf meer is
 dat iets is aangedaan
- HIJ beide gevoelens
 drukt hij weg
- hij kijkt haar aan
 en zwijgt
- ZIJ zolang hij haar niet slaat
 is alles goed
- ich arbeiten hier**
 putzfrau
- HIJ ze wringt de dweil uit
 het water is zwart
 het stuk vloer dat ze gedweild heeft
 is stukken lichter dan de rest

ZIJ **putzfrau**
ist gut?

HIJ hij loopt langs haar naar de keuken
 schenkt een kop koffie in
 pakt een boterham en legt de snee op het aanrecht

ZIJ ze loopt naar hem toe
 haalt een schoon bord uit het keukenkastje
 legt het bord op het aanrecht
 de boterham op het bord

ist gut?

HIJ hij zucht
 hij knikt

ZIJ **danke**

HIJ hij schenkt haar koffie in
 ze drinken
 ze zwijgen

22.

later, avond

HIJ de schemer dringt de keuken binnen
 hij knipt een lamp aan
 en verdrijft het

ZIJ hij heeft gekookt

HIJ niets bijzonders
 gehaktbal
 aardappel
 boontjes

ZIJ een man die kookt
 waar zij vandaan komt
 is dat bijzonder

HIJ hij pakt zijn vork
 prakt zijn aardappels

 eet smakelijk

 zij heeft haar handen gevouwen

ZIJ dank u god voor deze maaltijd

HIJ ze bidt

ZIJ zegen de man die dit voedsel heeft bereid

HIJ beetje overdreven
 voor groente vlees aardappels

ZIJ en zegen dit huis dat onderdak biedt

HIJ glazige aardappels

ZIJ hij bidt niet

HIJ hij heeft god lang geleden zien vertrekken
 van de akkers weg zien lopen
 naar de bloedende horizon

 bij elke stap
 zoog de grond
 zijn laarzen vast

 god heeft nooit achterom gekeken

ZIJ misschien had hij moeten roepen

HIJ hij vraagt niemand om te blijven
 god bekijkt het maar

ZIJ waarom zij nog in god gelooft
 zij weet het niet
 misschien is het moeilijker
 nergens in te geloven

 waarom zou je door de duisternis
 blijven strompelen
 als je zeker weet dat er nergens vlammen zijn
 om je te verwarmen, te verlichten

HIJ als er al een god is
 dan is het een lul

ZIJ amen

HIJ ja
 amen

*ze eten – hij alleen met vork, arm om het bord heen, schuift het eten naar binnen
zij netjes, met mes en vork, met tafelmanieren
na het eten ruimt ze de tafel af
hij pakt twee kommetjes en twee lepeltjes
een pak vanillevla
en hagelslag*

ze eten hun toetje

23.

ze eten hun toetje

ZIJ	de hond buiten blaft
HIJ	hij hoort een auto de laan oprijden
ZIJ	blaft
HIJ	een auto op dit uur
ZIJ	ze wil dat hij blijft zitten
HIJ	dat is vreemd
ZIJ	ze wil dat er niks bestaat behalve hij zij en het toetje
HIJ	hij staat op loopt naar het raam schuift het gordijn opzij
ZIJ	twee koplampen snijden door het donker even flitst zijn schaduw tegen de keukenmuur
HIJ	wat moet die hier dit is geen doorgaande weg
ZIJ	onaangekondigd komt alleen ellende de hond blaft
HIJ	rustig jongen
ZIJ	de auto staat stil ze hoort de motor draaien een zacht grommend beest
HIJ	hij trekt zijn laarzen aan gaat buiten kijken
ZIJ	ze weet dat ze beter kan blijven zitten maar ze staat op gaat naar het raam haakt haar wijsvinger achter het gordijn en spiekt naar buiten

HIJ een grijze Mercedes staat
veel te dicht
voor de deur

ZIJ blauw paard
geel varken
rode haan

HIJ achter het stuur
zit een vent te roken

ZIJ de vierde man

HIJ hij ziet de deur open gaan

ZIJ met zijn ongewassen handen

HIJ en komt de auto uit

ZIJ angst kruipt haar maag in
ijskoude klauwen grijpen haar ingewanden
ze moet poepen

HIJ weer een vreemde op dit land
de hond gromt

rustig jongen

de man komt dicht bij staan
te dicht

ZIJ ze praten
waarover hebben ze het
ze hebben het over haar
ze moeten het over haar hebben

HIJ hij klinkt niet van hier
deze man
er ligt iets kouds in zijn stem
veel kouder dan deze streken

ZIJ het telefoongesprek
hij heeft haar verraden
ze komen haar halen

alles ellende begint
bij een vrouw die een man vertrouwt

HIJ heb jij misschien een vrouwtje gezien
zegt de man
de tabak ligt op zijn adem
ze is Pools
spreekt geen Nederlands

ZIJ ze schuift weg van het raam
 kruipt onder de keukentafel
 en maakt zich zo klein mogelijk

 als een kind dat zich probeert te verstoppen
 door zijn ogen dicht te doen

 prooi dat probeert te verdwijnen
 in zijn eigen donker

HIJ Anna heet ze
 zegt de man
 ze is een beetje in de war
 hij grijnst
 de hond blaft

 rustig jongen

ZIJ misschien moet ze zich verzoenen
 met een bestaan als open riool
 en als ze daardoor geld naar huis kan sturen
 heeft ze tenminste deels haar doel bereikt

 ze zal de eerste vrouw niet zijn
 die zich offert voor haar nageslacht
 misschien moet zij
 zolang haar lijf nog waarde heeft
 dat lijf te gelde maken

 ze voelt het eten omhoog komen
 slikt gal weg
 moet nog steeds poepen

HIJ de man probeert het huis in te kijken
 schiet zijn sigaret tegen het kippenhok
 en stapt in de Mercedes

 hij zegt goed
 we zullen zien

 en rijdt weg

ZIJ ze hoort de auto grommen
 en verdwijnen
 tot alleen stilte overblijft
 zij zit nog altijd trillend onder tafel
 niet in staat zich te bewegen

 ze hoort voetstappen
 twee laarzen komen binnen
 modder op de vloer

HIJ hij is weg

ZIJ ze staat op
 wacht tot het trillen ophoudt
 en pakt dan de vieze kommetjes
 en lepels van tafel

HIJ *laat maar staan*

ZIJ ze draait de hete kraan open
 spuit afwasmiddel in de gootsteen
 klopt met de borstel het schuim op

HIJ *dat kan morgen wel*

ZIJ ze begint af te wassen

HIJ hij zucht
 loopt de keuken uit
 naar de woonkamer

*ze wast af
alsof ze in de handeling van het schoonmaken
haar kalmte hervindt
en de routine haar veiligheid biedt*

24.

ZIJ het land hier is anders dan thuis
 er is land hier
 horizon
 uitzicht

 een mens heeft uitzicht nodig
 zonder uitzicht geen inzicht

 waar zij vandaan komt
 kan een mens niet verder kijken
 dan het eerste blok beton
 het eerste rode stoplicht
 de eerste auto die je in zijn koplampen vangt

 het leven niet vrijer dan legbatterij

HIJ hier zit niks tussen
 land en lucht
 geen staal beton glas
 ja bomen hier en daar

ZIJ (maar die mogen
 met hun kromme vingers
 in de wolken grijpen
 en de wolken
 vochtig wellustig
 die laten het toe)

HIJ en soms een plukje mens
 alleen, laarzen in de modder
 armen in de lucht
 grijpend naar iets
 dat zich niet laat vangen

ZIJ dat zich niet wil laten vangen

 de dagen rijgen zich aaneen
 en wat onwennig was
 wordt dat steeds minder

 zo mag de wereld stil staan
 in verwachting voor wat komt
 in die hartslag dat het gevaar
 misschien niet geweken is
 maar waarin de angst voor even is vergeten

25.

HIJ ik ga even naar de stad

af – zij maakt schoon, uitvoerig en lang

ZIJ deze betrekking bevalt haar
 waar een kamermeisje elke dag
 dezelfde routine doorstaat
 met als doel menselijke aanwezigheid
 zo goed als mogelijk uit te wissen
 voelt zij zich hier een archeoloog
 die een verloren gegane menselijke beschaving
 onder een geschiedenis van puin vandaan haalt

 het is dankbaar werk
 het stof van jaren uit hoeken en randen te veegen
 het aangekoekte vuil van tegels te schrobben
 en het huis te herwinnen op het land
 dat onder voetzolen naar binnen is gelopen

 dit is geen schoonmaken
 dit is een heilig ritueel
 een zuivering
 een loutering

was mij schoon van alle schuld
 reinig mij van zonden

 stofzuigen is genade

 ze aait de schoorsteenmantel schoon
 kust de trap en wringt vier keer
 het zwart geworden water uit de dweil

 vanuit een fotolijstje lacht een jonge vrouw in zwart/wit haar toe
 ze stoft haar af

 ze graaft dit huis
 op uit het verleden

 in een kast liggen kleuren
 kleren
 vrouwenkleren

 erbovenop een linnen zakje
 met een wit lint dicht gestrikt
 de geur al lang verloren

 ze doet de deur dicht
 dit is nog te kwetsbaar
 om blootgesteld te worden aan het heden

ook zijn bureau durft ze niet schoon te maken
mappen vol papieren
waar brieven met rode inkt uitsteken
bergen vol cijfers
en berekeningen in radeloze hanenpoten
wellicht zit er systeem in deze chaos
en brengt haar schoonmaakhand
dit wankele evenwicht ten ondergang

ze pakt een formulier
vol woedende doorhalingen
probeert te doorgronden
welke wanhoop hier zo hard is ingekrast
dat het papier onder de druk is gescheurd

ze kent bureaucratie
het zit in haar DNA gebrand
de wetenschap dat statistieken boven het leven staan
is haar van generatie op generatie overgedragen

ze had gedacht dat dit land anders was
maar ook hier kunnen formulieren
volwassen mannen in hun kaken vermalen
en is er weinig verschil tussen inkt en bloed

HIJ ze hoort hem niet binnen komen

ZIJ ze hoort hem niet binnenkomen
pas als hij met zijn voet de stofzuiger uitzet
merkt ze dat ze bekeken wordt

przepraszam

sorry
zegt ze
dit zijn mijn zaken niet

HIJ schuw kijkt ze hem aan

ZIJ hij duwt haar een zakje in handen

HIJ voor jou

ZIJ er zit een nieuwe tandenborstel in
tandpasta
zeep en shampoo
een boekje

dziękuję

*hij wijst naar het boekje
een woordenboek Pools-Nederlands*

ze bladert erin

ZIJ dank u wel

HIJ hm

26.

hij werkt in de schuur aan de motor van een tractor

zij bladert in de keuken in het boekje, probeert verschillende zinnen uit

ZIJ koedemiddak meneer
 hoe ghaat het ermaej
 voelt oe theej ghoeveel souker

deze taal laat zich moeilijk bedwingen
het voelt of haar tong van klei is
en de woorden van ijzer

spreken is ploegen

koedemiddak meneer

hij komt binnen

HIJ goedemiddag

ZIJ hoe ghaat het ermaej

HIJ hm?

ZIJ hoe ghaat het ermaej

HIJ hoe gaat 't ermee
 hoe gaat 't ermee

ZIJ licht verbeterd
 hoe gaat 't ermaej

HIJ ja

ZIJ voelt oe threej

HIJ thee
 ja

ZIJ thee

ze schenkt in

ZIJ ghoeveel souker

HIJ hoeveel suiker
 twee klontjes

ZIJ twee klontjes?

HIJ twee klontjes

hij steekt zijn vingers op

HIJ twee

ze drinken thee

27.

later – hij is met zijn administratie bezig, zij oefent (hun tekst kan tegelijk in de eerste vier clausen)

HIJ zijn administratie is een monster
 mappen die barsten
 van in inkt gedrukte ellende

ZIJ *ghoe ghaat ghet ermaej*
 hoe ghaat het ermaej
 ghoe gaat het ermaej

 prima en met oe

HIJ het is nooit makkelijk geweest
 het werk was altijd hard
 geen rust dan slaap
 geen vrede dan arbeid
 maar de strijd was eerlijk
 en soms werd er gewonnen

ZIJ *prima en met oe*
 u
 outstekent
 outstekent
 tot zziens

 vvelteroesten

HIJ *er zou een hongersnood over dit land moeten razen*
 misschien krijgen ze dan
 wat dankbaarheid in hun donder

ZIJ *donder?*

HIJ *het lijkt of niemand meer voedsel wil*
 maar vreten: spotgoedkoop en nagmaakt
 uit lage lonen landen ingevoerd
 geen voedsel, maar vreten,
 er van voren net zo in gepropt
 als dat het er van achter uitkomt
 geen voedsel, maar stront

 stront!

ZIJ *stront?*

HIJ *stront!*

stilte - hij staat op

HIJ *ik ga naar bed*
 weltrusten

ZIJ *vvelteroesten*

28.

nacht

ZIJ 's nachts sluipt het gevaar
haar dromen in

voelt ze vingers vuisten vlees
bij haar naar binnen dringen

is ze net zo machteloos
als de eerste keer

de vierde man slaat haar
met zijn vuist in het gezicht

terwijl hij haar verkracht
dat vindt hij grappig

HIJ haar nachten zijn onrustig
gevuld met geweld
hij hoort haar woelen
kreunen

soms een schreeuw

hij is machteloos tegen de demonen
die haar in haar dromen teisteren

ZIJ soms ziet ze haar dochter
weet ze wat haar wacht
aan het eind van deze reis

alle opoffering de moeite waard
als zij haar kind een kans kan geven
die ze zelf nooit heeft gekregen

en soms spert het duister zijn bek open
ziet ze de vierde man
en na hem nog rijen andere mannen
die wachten tot ze bij haar naar binnen kunnen

dat zijn nachten die hun offer eisen
geen goede nachten

HIJ hij pakt een glas water
gaat naast haar zitten

ZIJ **nie, nie... nie, proszę...**
proszę... nein, nicht...
bitte nicht.. nie, nie...

HIJ hij legt zijn hand op haar schouder

ZIJ zij schrikt niet

HIJ	ze drinkt met kleine slokjes raakt zijn hand aan
ZIJ	dank oe wel

29.

ochtend

HIJ ————— als alles op het einde opgevreten is
————— verteerd verdwenen en verlaten
————— door elk wezen tussen tijl en taal
————— dan is er nog het land

————— aanwezig zelfs wanneer de laatste stap
————— al jaren is verwaaid, is de aarde
————— die allen heeft gebaard
————— gevoed en grond onder de voeten gaf

————— aarde
————— schoot en graf

ZIJ ————— ze hoort het kraaien van de haan
————— en ziet
————— achter het raam
————— de schemer van de ochtend

————— want altijd wordt het morgen, altijd
————— zal het zwart wijken voor de dag,
————— altijd zullen de dromen voor de feiten wijken,
————— anders hoeft het niet

HIJ de kippen moeten eten

ZIJ **mag ik oe hel-pen?**

HIJ ze loopt mee
naar het eind van het erf
waar de kippen scharrelen

ZIJ **kurczak**
eh?

HIJ **kip**

ZIJ hij pakt een handvol graan uit de emmer
en laat het haar zien

HIJ **twee handjes**

ZIJ **twee hand-jes**

hij knikt
geeft de emmer aan haar

HIJ **roep maar**
kip-kip-kip-kip-kip

ZIJ **kip-kip-kip-kip-kip**

HIJ de kippen komen aanrennen
ze strooit twee handjes voer

ZIJ het is goed
levende wezens
van voedsel te voorzien

HIJ ze glimlacht

30.

later

ZIJ hij zegt niet veel

HIJ hij zegt niet veel

ZIJ maar dat is niet erg
 het meeste is de moeite niet waard
 om gezegd te worden

HIJ wat gezegd moet, dat zegt hij
 de rest is vanzelfsprekend
 en wat vanzelfsprekend is
 dat hoef je niet uit te spreken
 want dat is – de rest is
 dat is dingen ingewikkeld maken

 zo denkt hij, er zit geen storm
 achter zijn oogleden, geen
 verlangen waar hij geen woorden
 aan vuil durft te maken, geen
 reden om zijn tong stuk te bijten,
 er is geen wapen, geen schild,
 geen verborgen agenda

 er is het land
 en er is het werk

 daar hoef je niet veel woorden aan vuil te maken

ZIJ vindt hij haar mooi?

HIJ hij denkt niet
 in termen van mooi of lelijk

ZIJ hij is een man

HIJ ja
 hij is een man

ZIJ hij grijpt haar borst

HIJ per ongeluk
 ze valt
 ze maakt het raam schoon

ZIJ ze verstapt zich
 verliest haar evenwicht

HIJ hij grijpt haar vast

ZIJ hij grijpt haar borst

HIJ hij vangt haar

ZIJ hij moet toch iets voelen

HIJ zoals dieren iets voelen

 maar hij is een mens
 hij kan zich beheersen

ZIJ het onderdrukken

HIJ en zij

ZIJ zij schrikt
 met de aanraking
 komt een gedachte
 een herinnering
 geen goede

HIJ zoiets vermoedt hij al

ZIJ ze hebben het er verder niet meer over

HIJ stilte is beter

ZIJ hij laat haar los

 na elke achtentwintig dagen
 is je huid vernieuwd

 over vier weken
 staan zijn vingerafdrukken
 niet meer op haar lijf

31.

later

- HIJ ~~hij maakt zich drukker~~
 ~~om wat komt~~
 ~~dan om wat geweest is~~
- ZIJ ~~de ramen zijn gelapt~~
 ~~nu heeft ze de vitrages gewassen~~
 ~~en aan de waslijn gehangen~~
- HIJ ~~witte was wappert in de wind~~
 ~~hij weet niet wat hij vreemder vindt~~
 ~~de aanblik of het geluid~~
- ZIJ ~~de naburige boerderijen~~
 ~~liggen kilometers verder~~
 ~~in de verte een dorpje met een kerktoeren~~
- HIJ ~~het land ligt wijd open~~
 ~~de horizon is onbereikbaar~~
- ZIJ ~~de zon breekt telkens door de wolken heen~~
 ~~licht en schaduw jagen over het land~~

 zij vraagt zich af of zij hier wortel schieten kan
 of zij uit zou botten
 knoppen krijgen, bloesems
 kan een mens haar wortels verleggen
 en een halve wereld verderop
 tot bloei komen?
- HIJ dit is het land van zijn ouders
 zijn grootouders
 zijn voorouders

 dit is waar hij geboren is
 en waar hij moet sterven

 nergens anders kan hij aarden
- ZIJ vogels vliegen op
 zij kijkt naar hem
 hij staart over de akkers
- HIJ een beetje tegenslag
 een beetje pech
 een boer kan daartegen

 regen of storm of droogte
 dat valt niet te voorspellen
 dat is een risico
 dat hij moet accepteren

maar stoppen
nooit

je vraagt een vis ook niet
waarom blijf je zwemmen

er zit aarde in zijn aderen
hij kan nergens anders ademen
hij is vergroeid met dit bedrijf
snijd hem los
en beiden sterven
boer en boerderij
hart leed lief ziel lijf

hij is geen boer
hij is boerderij
hij zit in alles wat hier te zien is
van einder tot einder
neem dat van hem af
en niets blijft van hem over

een huid met lucht
daar zit geen mens meer in
is enkel omhulsel
klaar voor het graf

ZIJ de hond blaft

HIJ **rustig jongen**

ZIJ een man in uniform komt het erf op fietsen

HIJ de postbode

ZIJ de man kijkt haar vreemd aan
er flitst iets in zijn ogen
iets dat zij al eerder
in mannenogen zag

HIJ met de post komt nooit wat goeds

ZIJ de man stapt af
loopt dichterbij
envelop en papieren in zijn hand

HIJ 'moet voor getekend worden'
zegt hij
terwijl hij naar haar blijft kijken

ZIJ de postbode blijft naar haar kijken
hij wrijft over zijn broek

HIJ de envelop is dunner dan verwacht
dan gehoopt
erin een brief van de bank

ZIJ de man steekt zijn hand op
stapt op zijn fiets
en vertrekt

32.

aan de telefoon

HIJ ja hallo
 u spreekt met Henk Woldring
 mag ik de heer Lamberts van u?

 wat
 nee
 hij weet waar het over gaat
 morgen?

 ik wil weten hoe het zit met mijn overbruggingskrediet
 maar mag ik dan de heer Lamberts van u
 alstublieft?

ZIJ hij wrijft over zijn nek
 rimpels trekken over zijn voorhoofd
 zijn stem klinkt anders
 alsof er
 zand in zit

HIJ ja maar ik wacht nu al...

 dat heeft er toch niets mee...

ZIJ zand gruis modder
 hier wordt een man vermalen
 door krachten die groter dan de eenling zijn

 zo klinkt de geschiedenis van haar land

HIJ nee de bank is Sinterklaas niet
 dat weet ik toch godverdomme ook wel
 ik vraag toch ook niet om pepernoten
 nou dan

 daar kan ik toch niks aan doen
 ik kan daar niks aan doen
 ja
 ja
 ze hebben gezegd dat het snel geregeld zou worden

 omdat dat niet snel genoeg is!

 ja
 en wanneer is meneer Lamberts er?

 goed
 dan kom ik morgen langs

33.

later – hij is bezig met zijn tractor

- ZIJ hij is weer in de schuur bezig
~~probeert leven te blazen~~
~~in een stuk roest~~
- ~~ze weet niet of het werk~~
hem tot rust brengt
~~of de vlammen van binnen~~
~~tot woeste hitte opstookt~~
- HIJ dat kloteding hoest en rochelt
- zonder trekker geen ploeg
 zonder ploeg weerbarstig land
 en weerbarstig land
 brengt slechte oogst
- ZIJ zijn handen zwart van smeer
 zijn hemd plakt van het zweet
 hij stinkt naar diesel
- zo zag haar vader eruit
 die had beton in zijn bloed
 een huid van asfalt
 en hij sprak met zijn vuisten
- een man uit een ander leven
 een andere wereld
 een andere tijd
- soms denkt ze dat ze hem mist
- HIJ toen de aap het zaad niet opvrat
 maar in de aarde stak,
 zijn behoefte uitstelde
 en gewas uit de akkers liet groeien,
 veranderde hij in mensheid en zo
 begon beschaving bij het boeren
- wanneer de boer verdwijnt
 verdwijnt de beschaving
- ZIJ werden wapens nou tot ploegscharen
 of ploegscharen tot wapens omgesmeed
- ze weet het niet meer
- HIJ de trekker start niet
- ZIJ zij brengt hem thee
- alstoeblijft meneer

HIJ de trekker start niet
ZIJ *alsof ze hem begrijpt*
ah
HIJ laat maar
ZIJ thee
HIJ ja
laat maar

stilte – hij sleutelt aan zijn trekker – probeert zijn emotie in kracht om te zetten

HIJ wat weten zij er nou van

voor die bankiers in hun papieren wereld
is een boer niets meer dan wat cijfers
met een plus of min ervoor

één handtekening is het verschil
tussen ten onder gaan of overleven

maar wat weten zij?

stadgers die het land alleen uit prentenboeken kennen
die vluchten voor een koe
omdat ze denken dat het een stier is

die denken dat graan uit de fabriek komt
die pas in de natuur durven te komen
als die aan de ketting ligt

die geen stuiver geven
om de erfenis van generaties
en de geschiedenis net zo makkelijk
als oud papier in de afvalbak smijten

die achteloos wortels afkappen
en niet begrijpen dat dit landschap
mijn nalatenschap is

met hun van negen tot vijf achter het computerscherm
en de rest van de dag achter de televisie
die weten niet wat het is
met het lijf op het land
en met het land in het lijf
met aarde in aderen

die weten niet wat het waard is

de boer staat op zijn akker
zon of regen, met zijn poten in de klei,
dezelfde klei als waar zijn vader
en zijn vaders vader in stond

en die blijft daar staan verdomme!

stilte

ZIJ **thee**

HIJ **ja**

stilte

ze drinken thee

hij begint weer aan de trekker te werken

ze kijkt naar de trekker, naar de ploeg – raakt een van de ploegscharen aan

HIJ **kijk uit
scherp**

is een ploeg

ZIJ **ploeg**

HIJ **een vierschaar-wentelploeg**

ZIJ **vier-schaar-wentel-ploeg**

hij klimt in de trekker

draait de sleutel om

de trekker start

34.

later - avond

- ZIJ zij staat aan het aanrecht
vier pannen op het vuur
een vrouw achter het fornuis
ouderwets misschien
toch voelt het of er in dit huis
iets van evenwicht hersteld is
- HIJ het ruikt
vreemd
- ZIJ hij wast zijn handen
- HIJ ze heeft de tafel gedekt
- ZIJ dat is belangrijk
eten is geen bijzaak
aan eten moet je tijd
en aandacht besteden
- HIJ hij gaat aan tafel zitten
- ZIJ zij ook
ze sluit haar ogen
bidt
- HIJ dat bidden
waarom iemand danken
die je uit je huis gejaagd heeft
je land uit, grenzen over
om in een vreemde wereld
afhankelijk te zijn
van vreemde mannen
- ZIJ ze bidt omdat ze weer mocht opstaan na de val
ze bidt niet om wat eraan vooraf ging
maar om de hoop dat na het opstaan
nog een stap gezet kan worden
en wie weet, nog een, daarna
- HIJ ja ja
amen
- ZIJ ja
amen
- HIJ ze scheidt uitheemse gerechten op
- ZIJ placki ziemniaczane
pierogi
- HIJ ja

stilte

ZIJ **is Poolse eten**

HIJ ze schept op

ZIJ **is lekker**

HIJ **dat zullen we nog wel zien**

ZIJ hij pakt zijn vork
schuift het bord naar zich toe
en begint het eten
in zijn mond te harken

eet sma-kelijk

HIJ **ja**
lekker

ze eten

35.

iets later

HIJ	hij zet koffie zij wast af heel zorgvuldig
ZIJ	haar handelingen lijken belang te dragen meer te zijn dan enkel etensresten verwijderen zo wordt de afwas een ritueel iets heiligs er zit iets moois in om de dingen met aandacht te doen

36.

HIJ ook de avond wordt een ritueel

ZIJ als de kou met het donker komt
en de wind aan het huis trekt
kraken de balken in het dak

HIJ zij zit in de leunstoel bij de kachel

ZIJ oefent die vreemde taal
wurgt woorden langs haar strottenhoofd

HIJ hij achter een bureau
boven stapels bankafschriften
bezwaarschriften berekeningen
cijfers die hem de adem benemen
getallen met tanden
die op zijn strottenhoofd azen

ZIJ **wat ies het hier gezellig**

stilte

HIJ **ik ga slapen**

37.

ochtend

ZIJ het zwarte koffertje
 ligt open op tafel

HIJ hij legt zijn mappen erin

ZIJ vol berekeningen
 vol bloeddorstige getallen
 die hun nagels in zijn handen zetten
 als hij de koffer dicht drukt

 met een vastberaden gezicht
 waar zij angst achter ziet
 angst van de prooi
 voor de jager

HIJ **ik ga even naar de stad**

ZIJ hij stapt in zijn schoenen en vertrekt
 door het raam kijkt ze hem na
 hij stapt in zijn blauwe Volvo
 - geen stickers – en vertrekt

 ze zet de ramen open
 het voorjaar dringt zich
 - gekwetter bloesem pollen -
 door de vensters binnen

 ze voelt hoe het leven
 terugkeert op het land

 voelt het leven
 kwetsbaar
 klein
 als een vogel
 door haar borstkas fladderen

 ze ruimt op
 maakt schoon
 stofzuigt

was mij schoon van alle schuld
 reinig mij van zonden

 stofzuigen is genade

 ze aait de schoorsteenmantel schoon
 kust de trap en wringt vier keer
 het zwart geworden water uit de dweil

 vanuit een fotolijstje lacht een jonge vrouw in zwart/wit haar toe
 ze stoft haar af

draalt voor de kast in de kamer
de kast met de kleuren
kieren
vrouwenkieren

zorgvuldig gaat ze met de stofdoek
langs de randen van de deurpanelen
langs de bovenkant van de kast
langs de deurknoppen

ze opent de kast

pakt het linnen zakje
met een wit lint dicht gestrikt
en snuift diep de verloren geur op

lavendel

ze pakt een jurk
ze past de jurk

de jurk staat haar

38.

HIJ ze hoort hem niet binnen komen
 koffer nog in de hand
 is hij naar boven gelopen

 hij hoort haar zingen

ze zingt een Pools lied - vrolijk

HIJ dagen van toen
 glijden over dagen van nu

 hij moet even met zijn ogen knipperen
 om zich ervan te vergewissen
 dat hij in het heden staat
 en niet in een voorbije tijd

 een vroeger dat anders was
 nog een andere toekomst droeg
 dat bedrieglijk als liefde voelde
 maar kapot viel en vernietigd werd
 door onverschilligheid

ZIJ ze hoort hem niet binnenkomen
 ziet hem in de spiegel
 hoe hij naar haar kijkt

HIJ hij kijkt naar haar
 en niet naar háár
 maar naar

 het doet er ook niet toe

ZIJ **przepraszam**

 sorry
 zegt ze
 van de jurk
 ze hoopt dat hij het niet erg vindt

HIJ hij weet niet of hij het erg vindt

ZIJ ze vraagt – gebaart - of ze hem uit moet trekken

HIJ laat maar - gebaart hij - laat maar aan

ZIJ hoe vind je het - vraagt ze - gebaart ze

HIJ hij loopt de kamer uit

ZIJ toch voelt het goed
 dit even in een ander glijden
 het even iemand anders zijn

ze zingt verder

39.

- ZIJ door het raam ziet ze hem
het land ploegen
- HIJ mooie gelijke rijen
- ZIJ de donkere aarde wordt omgewoeld
door de blinkende ploegscharen
- HIJ onkruid verdwijnt onder de grond
hij laat het land ademen
maakt de akker klaar voor het gewas
- ZIJ witte watten drijven door het blauw
krijgsende meeuwen strijken neer in verse voren
meeuwen?
- HIJ die komen van zee
- ZIJ zij heeft nog nooit de zee gezien
- HIJ achter de horizon brult de zee
knaagt aan het land
laat eilanden wandelen
- ZIJ het zijn mooie dagen
dagen zoals het hoort
de boer op het land
de ploegen wentelen
de akker strak als een biljart
- HIJ zij maakt schoon
gooit heet water tegen de ruiten
wast het neergeslagen stof eraf
boent de schimmel tussen de tegels
in de badkamer weg
- ZIJ hij betaalt haar
haar eerste loon
- HIJ wat betaal je iemand?
hij heeft geen idee
- ZIJ het is meer dan zij had verwacht
- HIJ een briefje van honderd
twee van vijftig
en drie van twintig
- ZIJ vreemd geld
geld waarvoor ze hier gekomen is
geld dat ze naar huis zal sturen

HIJ hij hoopt dat het genoeg is
 dat hij haar niet beledigt
 of als sloof
 als slaaf behandelt

ZIJ dank oe wel meneer

HIJ wanneer zij later die dag een brief schrijft
 het geld al in een envelop gestoken
 kan hij zich niet op zijn boekhouding concentreren

ZIJ zij draagt nog altijd die jurk

HIJ ze stopt de brief bij het geld
 likt aan de plakrand
 en drukt de envelop dicht

ZIJ dit zijn de dagen
 hij ploegt
 zij maakt schoon

HIJ de lage wolkenbank aan de horizon
 lijkt een gebergte met besneeuwde toppen

ZIJ er zijn geen bergen in Hollandia

HIJ dit land beweegt zich niet omhoog
 alleen naar beneden

ZIJ hij ploegt
 zij brengt hem eten
 thee
 een appel

HIJ dit zijn de dagen
 en deze dagen zijn goed

ZIJ zij spreken weinig

HIJ wanneer de dagen goed zijn
 zijn er weinig woorden nodig

ZIJ de dagen zijn goed

HIJ tot er weer post komt

ZIJ niet goed?

HIJ met de post komt niets goeds

40.

aan de telefoon

HIJ misschien misschien
 dat betekent niks

 dat heb ik al...

 u heeft mij recht in de ogen gekeken
 meneer Lamberts
 recht in de ogen
 en

 nee ik hoef uw raad niet

 nee ik ga helemaal nergens heen
 ik ga nergens anders heen

 omdat ik er niet aan denk te vertrekken
 te verkopen, te verhuizen,
 ik laat mij niet weggagen
 niet door natuurgeweld
 niet door ambtenaren
 niet door kantoorpikken

 nee ook niet door de omstandigheden

 ik ga pas weg als ik dood ben

 ik wil gewoon weten waar ik aan toe ben
 snapt u
 ja ik weet ook wel dat u niet

 volgende week
 goed
 dan wacht ik

 dag
 ja
 dag

ZIJ eten is klaar

41.

eten

ZIJ wat ies er

HIJ niets

ZIJ oh dan ies goed

stilte

*hij wast zijn handen niet
wil gaan zitten*

ZIJ handen

HIJ handen?

ZIJ vies
 eerst jij wassen
 dan eten

hij gaat mopperend zijn handen wassen

HIJ zo goed?

ZIJ zo goed

gaat zitten

pakt zijn vork

wil zijn eten naar binnen schuiven

ZIJ eerst bidden

HIJ wat?

ZIJ eerst jij bidden

HIJ ben jij helemaal belazerd?

ZIJ belazerd?

HIJ ik bepaal zelf wel of ik ga bidden

ZIJ ja
 goed
 jij bidden

HIJ niks bidden

Hij wil het eten naar binnen schuiven.

Zij pakt zijn bord.

Kijkt hem aan.

ZIJ bidden

HIJ nee

ZIJ zdrowaś maryjo, łaski pełna, pan z tobą,
 błogosławionaś ty między niewiastami

*Hij wil zijn bord terug pakken,
zij houdt het bord stevig vast.*

ZIJ i błogosławiony owoc żywota twojego, jesus

HIJ jesus

ZIJ święta maryjo, matko boża

HIJ onze vader die in de hemel zijt
uw naam worde geheiligd uw rijk kome
uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel
geef ons heden ons dagelijks brood
en vergeef ons onze schulden zoals ook wij vergeven
aan onze schuldenaren en breng ons niet in de beproeving
maar verlos ons van het kwade
amen

ZIJ amen

HIJ stomme trut

*Hij begint te eten.
Grote happen.
Het bord is snel leeg.
Hij laat een boer.*

ZIJ maar
 iets niets
 dus?

HIJ niets

ZIJ oh dan ies goed

stilte – ze eten

ZIJ wat ies het hier gezellig

ze moeten lachen

42.

later – avond – bij de kachel

muziek klinkt op de achtergrond

hij zit in het vuur van de kachel te staren

zij oefent zinnnetjes

ze glimlacht

ZIJ nu jij

HIJ wat ik?

ZIJ Polski

ze zegt steeds een zinnnetje voor – hij zegt het na

ZIJ cały dzień o tobie myślę

HIJ tsáwì dzjenj otóbję mǐsjle

ZIJ tak miło się uśmiechasz

HIJ tak miewo sje oesj...

ZIJ uśmiechasz

HIJ oesjmjéchasj

ZIJ masz takie piękne oczy

HIJ masj tákje pjénkne ótsjì
wat betekent dat?

ze geeft geen antwoord

ze lacht

ze wordt rood

ZIJ waarom heb jij geen vrouw?

stilte

ZIJ waarom zij weg

HIJ ja dat is
ik weet niet
dat is zoals het is

ZIJ zoals het is

HIJ ja

ZIJ dat snap ik niet

HIJ ik ook niet

ZIJ **jij slechte man?**

HIJ **heel slecht**

stilte

hij gromt

zij lacht

hij jankt als een wolf

ze lachen allebei

hij grijpt haar – als een wolf

worsteling

toenadering...

- wil hij haar kussen? -

...die schuchter afgebroken wordt

ZIJ **weltherusten**

HIJ **ja**

zij af

hij jankt stilletjes als een wolf

43.

ochtend

HIJ laatste dag
ZIJ laatste dag?
HIJ van het ploegen
de aarde is omgewoeld
wakker gemaakt
klaar om vrucht te dragen
ZIJ aarde is wakker gekust
HIJ hm
ja
ZIJ het ies warm

stilte

HIJ het duurt nu niet lang meer voor de meidoorn bloeit,
hondsroos, vlier, sleedoorn en wilg
het is hier zo mooi
ZIJ ja ies hier mooi
HIJ de wereld lijkt zo ver weg
van hier
soms voel ik me helemaal afgesloten van de mensheid
als op een eiland
en als straks het graan hier uit de bodem barst
en van horizon tot horizon
in gouden aren staat te wuiven, dan
dan is alles goed
ZIJ alles goed
HIJ ja
ZIJ alles komt goed
HIJ alles komt goed

44.

iets later

HIJ de trekker heeft het gehouden
de ploegscharen zien donker van de klei

ZIJ met een hogedrukspuit
maakt hij de scharen schoon

HIJ zij wast de cabineramen
laat de trekker glimmen

ZIJ de hond blaft

HIJ **rustig jongen**

ZIJ het geluid van een motor
hoog
knerpend

HIJ zij gaat half achter hem staan
dichtbij
gebruikt hem als schild

ZIJ achter de boomrij
duikt een stip op
die snel dichterbij komt

HIJ de postbode
hij heeft een nieuwe brommer

ZIJ de postbode
angst wordt opluchting
opluchting wordt hoop

HIJ de postbode rijdt dichterbij
en graait een brief uit zijn tas

ZIJ een brief

HIJ 'een brief'
zegt de postbode
'uit Polen'

ZIJ **Polen?**

HIJ 'komt ze uit Polen?'
vraagt de postbode

ZIJ **een brief uit Polen?**

HIJ 'is dit je Poolse bruid?'

ZIJ **voor mij?**

HIJ 'heet jij Anna?'

ZIJ ja

HIJ 'Anna Kriezanoowska?'

ZIJ Kryzanowska
ja

HIJ 'dan is ie voor jou
ja'

ZIJ ze grist de brief uit zijn handen
ziet de afzender
haar hart springt op
én scheurt open
ze lacht
rent naar binnen

HIJ de postbode kijkt haar na
'zo' zegt hij
'en ik heb een nieuwe brommer'
na de stilte start hij
en rijdt weg

45.

iets later

*het water kookt
op het fornuis staat de ketel te fluiten
hij draait het gas uit*

*ze is niet in de keuken
ook niet in de woonkamer*

ze is boven

ze ligt op bed

ze huilt

HIJ o
 je huilt

ZIJ ja

stilte

ZIJ brief van Krystina

HIJ slecht nieuws?

ZIJ slecht...?
 nee
 waarom?

HIJ nou, tranen

ZIJ goede tranen

HIJ o

ZIJ niet verdriet
 of ook
 meer niet alleen verdriet

ze geeft hem een tekening aan

HIJ wat is dit?

ZIJ van Krystina

HIJ mooi
 kippen
 en een hond
 en dit
 ben jij dit?

ZIJ ja

HIJ en dit?

ZIJ een boer

HIJ ah
ja
natuurlijk

ZIJ ben jij

HIJ ik?

stilte, hij kijkt beter

HIJ ik heb nog nooit op een kindertekening gestaan

hij glimlacht

hij geeft de tekening terug

46.

avond

ze zitten bij de kachel

buiten regent het, hard, maar binnen is het knus, warm

hij staart in de vlammen

zij kijkt naar het fotolijstje met de jonge vrouw in zwart/wit

hij ziet haar kijken

HIJ dat is mijn moeder

ZIJ zij is dood?

HIJ al bijna twintig jaar

ZIJ en jouw vader

HIJ ook
vijftien jaar geleden
toen heb ik het hier overgenomen

laatste in een lange rij

dat wil je natuurlijk niet
de laatste zijn
het licht uit doen na generaties

maar

niet dat vroeger alles beter was
boeren stierven sneller, eerder,
en de pijn sneed dieper in het lijf,
maar alles was wel echt

en we waren vrij, zelfstandig,
onafhankelijk en van onszelf

niemand zei een boer wat te doen,
eigen meester, niemands knecht,
een boer volgde niets
dan het land

en niemand
alleen god
kon zijn oordeel vellen

ZIJ god?

HIJ ja
die is ook weg
alles weg
bakker
slager

kruidenier
er zijn geen winkels meer over

de school waar ik op school zat
geen kinderen meer
er zijn geen kinderen meer

alleen nog maar oude mannen

ZIJ jij bent niet oude man

HIJ en die verdwijnen ook

stilte

dan begint zij te zingen

een Pools lied

weemoedig

er is toenadering

maar ze durven elkaar niet aan te raken

als het lied voorbij is – stilte

stilte

47.

ochtend – aan de telefoon

HIJ de hele nacht
heeft de wind aan het huis gerukt

ZIJ nu valt de zon door de wolken

stralenkrans die men in vroeger tijden
voor godsbewijs moet hebben aangezien

sommigen voelen hem nog steeds
in het licht
en de warmte
voelen hem in de hoop
op een leven waarin de zwaartekracht
niet zo hard op haar schouders duwt
dat ze met elke stap voren lijkt te trekken in de aarde

maar hoop is verraderlijk
je legt je schild weg
pelt je pantser af
staat bloot voor de wereld en het leven

hoop dempt de alarmsignalen
de hond blaft

HIJ **rustig jongen**

ZIJ de hond blijft blaffen

HIJ **rustig**

ZIJ een beest
doemt grommend op

HIJ een auto

ZIJ blauw paard
geel varken
rode haan

HIJ een grijze Mercedes

ZIJ hij stapt de deur uit
gaat op het erf staan
alsof hij in zijn eentje
de ruiter van de Apocalyps tegen kan houden

HIJ een ongewenste gast

ZIJ de vierde man

HIJ krijgt hij wel van zijn erf

ZIJ de hond blaft

HIJ **rustig jongen**

ZIJ zij gaat bij het raam weg

HIJ de Mercedes rolt door tot vlak voor zijn voeten
blijft grommen
wanneer de vreemde van eerst
het portier opengooit

'goedemorgen' zegt hij

de hond piept

'daar ben ik weer'

ja
daar ben je weer

de man wil langs de voordeur naar binnen kijken

'u heeft iets van mij'

o

'ik ben de werkgever
van een zekere Anna Kryżanowska'

wat wil je van me

'direct ter zake, daar hou ik van,
het is heel eenvoudig;
u bent verantwoordelijk
voor misgelopen inkomsten,
maar daar komen we wel uit.
Een vergoeding van, kom,
laten we zeggen 25.000

hebben we het daarna nergens meer over'

ZIJ ze wil de angst uitkotsen
maar kotst alleen de hoop uit

de angst blijft achter
een harde bittere bal in haar buik

HIJ 'dus,'
zegt de man
'kunnen we zaken doen?'

ZIJ de hond blaft

HIJ **nee**

ZIJ de hond blaft

HIJ 'kan je niet of wil je niet?'

ZIJ hij zwijgt

HIJ 'dan willen we de vrouw terug'

ZIJ de hond blaft

HIJ **nee**
en nou van mijn erf af
oprotten

ZIJ de hond blaft

HIJ 'ik ben bang'
zegt de man
'dat u mij niet begrepen heeft'

ZIJ de hond blaft

HIJ 'laat het me nog eens uitleggen'

ZIJ de hond blaft

HIJ de man haalt een pistool uit zijn jasje
vrij klein
kleiner dan je zou denken
maar hoe groot moet een kogel zijn
om schade aan te richten?

ZIJ de hond blaft

HIJ de man schiet

ZIJ de hond jankt

HIJ 'goed'
zegt de man
'slaap er anders nog een nachtje over'
stapt in de Mercedes
en rijdt rustig weg

ZIJ nog een golf
kots
niets meer dan gal
kotst ze door dan braakt ze
haar ingewanden uit

HIJ hij knielt bij de hond
het lijf
warm
stroomt leeg
hij klemt de hond vast
omhelst het dier
voelt de laatste stuipen

ZIJ ze raapt zich van de vloer
 loopt naar buiten
 knielt naast hem

HIJ zijn gezicht zit onder het bloed

ZIJ zij grijpt hem vast
 klampt hem vast
 klauwt zich in hem vast

HIJ **komt goed**
 Anna
 alles komt goed

ZIJ ze geloven het alle twee niet

48.

iets later – aan de telefoon

HIJ	ja meneer Lamberts ja met precies ja nee dus ik krijg het niet nee ja meneer Lamberts dat is jammer ja nee nee het is zoals het is niks aan te doen
ZIJ	hij blijft een tijdje staan met de hoorn in zijn hand
HIJ	niks aan te doen

49.

later - nacht

HIJ 's nachts keert de storm terug

ZIJ alsof het onweer adempauze nam
een hap lucht tussen de vernietiging door
om stervelingen even
op het verkeerde been te zetten
en dan des te harder toe te slaan

HIJ slagregens bijten in het dak
bliksems slaan zo snel achter elkaar in
dat het duister van de nacht wordt opgeheven
verlicht wordt met het vuur
dat uit de lucht gesmeten wordt

ZIJ ze hebben de hond begraven

HIJ met blote handen heeft hij
een gat gegraven voor het dier

ZIJ en hem teruggegeven aan de aarde

HIJ de modder

ZIJ de wind jankt

HIJ als honderd honden

ZIJ ze kan niet slapen

HIJ wie wel

ZIJ ze staat op en
voor ze kan nadenken
staat ze in zijn kamer

HIJ hij slaat de dekens open
maakt plaats

ZIJ met de rug naar hem toe
gaat ze tegen hem aan liggen

HIJ als dieren
die een schuilplaats zoeken
zoeken zij een schuilplaats
bij elkaar

ZIJ ze beweegt niet

HIJ hij ook niet

ZIJ ze luisteren naar het janken buiten

50.

de volgende dag

ZIJ ze wordt wakker met een koude rug
 hij is al opgestaan
 zij ligt alleen in bed

HIJ hij zit buiten
 wacht op een grijze stip
 aan de horizon

ZIJ als zij naar beneden wil gaan
 hoort zij
 het grommen van het beest

HIJ de grijze Mercedes

ZIJ de vierde man

HIJ met de wagen
 reist het noodlot
 mee tot op het erf

 hij staat het noodlot op te wachten
 het jachtgeweer van zijn vader
 onzeker in zijn handen
 onzeker maar vastberaden

ZIJ de man stapt uit
 grijnst
 hij weet dat geweld werkt
 geniet ervan

HIJ de man stapt uit
 geladen pistool in zijn hand
 maar de man is te traag

ZIJ twee schoten
 snel achter elkaar
 de linkerschouder van de vierde man
 slaat naar achteren
 gewond maar niet uitgeschakeld
 schiet hij terug

HIJ mist

ZIJ gruis spat uit de muur
 waar de kogel raakt
 de vierde man richt opnieuw

HIJ hij trekt zich terug
 rent snel naar de schuur

wil herladen
 een nieuwe poging wagen

ZIJ de vierde man kijkt naar boven
 naar het raam waar zij staat
 ze kijken elkaar aan
 de vierde man en zij
 zij
 voelt een stomp in haar maag
 een steek tussen haar benen
 hij grijnst

HIJ in de schuur verstopt hij zich
 achter de ploeg
 het geweer herladen
 gericht op de schaduwen

ZIJ de man laat zich niet
 door zijn verwonding tegen houden
 lijkt te twifelen
 welk doel hij eerst achterna zal gaan
 maar sluipt dan
 met pistool in de aanslag
 langs de hooibalen
 de schuur achterlangs binnen

zij telt hartslag ademtocht
 komt in beweging

HIJ in de stilte probeert hij
 op de juiste schaduw te richten
 maar jagen is nooit zijn sterkste punt geweest

liever trekt hij leven uit de grond
 gewas uit vruchtbare akkers
 dan dat zijn hand
 een levend wezen doodt

dit
 dat realiseert hij zich
 is een zwakte
 nu hij in de zwarte diepte
 op zijn doelwit wacht

eerder prooi dan jager

hij hurkt
 kijkt onder de machines door
 weet dat hij
 iets onherstelbaars verkeerd heeft gedaan
 als hij achter zich
 iets hoort ademen

ZIJ het beest

HIJ gnuiven

ZIJ het vierde beest

HIJ hij voelt zijn achterhoofd al open spatten
een kogel die als withete woede
zijn schedel open barst
en er bij zijn linkeroog uitkomt

ZIJ zoals hij daar zit
gehurkt
geknield
lijkt hij te bidden

HIJ maar de kogel komt niet

ZIJ zij heeft
van de werkbank
een kleine handbijl gepakt
die ze nu
snijblad eerst
in het weke stukje vlees
tussen nek en schouder hakt

 het vierde beest draait zich om
in de draai wrikt zij
het metaal uit zijn vlees
voelt een pees knappen
en hoe bloed – warm – op haar spat

 en voor het vierde beest
de aanval kan pareren
haalt zij een tweede keer uit

 nu kraakt het jukbeen stuk

 het vierde beest valt zijwaarts
op zijn knie
en zij laat de bijl
het ding ligt fijn in de hand
bovenop zijn hoofd neerkomen

 als ze het metaal uit zijn schedel rukt
stulpt er een puddingachtig
grijsroze kwabje hersens uit

 het vierde beest grijnst niet meer

 maar verandert
in een landschap
van wonden

HIJ ze huilt

ZIJ dit zijn tranen van vreugde

HIJ wraak is geen vreugde

ZIJ van opluchting

HIJ *zacht*
hou op

ZIJ het beest beweegt niet meer

HIJ *zacht*
hou op

ZIJ ze weet niet waar ze nog mee bezig is
 maar ze hakt en blijft hakken
 hakt tot er tussen zijn benen
 niets meer dan een brij hangt

HIJ *je kan ophouden*
hij is dood

ZIJ hij is dood

HIJ zij grijpt hem vast
 klampt hem vast
 klauwt zich in hem vast

 en hij klauwt terug

ZIJ als dieren
 die een schuilplaats zoeken
 zoeken zij een schuilplaats
 bij elkaar

HIJ vinden zij een schuilplaats
 bij elkaar

51.

later

ZIJ ze worden wakker
HIJ in zijn bed
ZIJ gedachten kennen geen taal
 er steken woorden in haar keel
 die
 zodra ze ze uit zal spreken
 hun betekenis verliezen

 soms tast klank woorden aan

 soms is stilte beter
HIJ hij voelt haar nog
 om zich heen
 voelt hoe haar lijf
 onder het zijne kromde
 kreunde
ZIJ woorden maken maar beloftes
 en belofte
 is een ander woord voor leugen
HIJ het lichaam is begraven
 het bloed weggepoetst
 niks te zien
ZIJ het lijkt alsof er hier
 helemaal
 niets
 gebeurd is
HIJ is hier niets gebeurd?
ZIJ je raakt elkaar aan misschien
 even
 en laat dan los
HIJ de lucht is grijze watten
 zon melkwit staarrog
 blijft erachter gevangen
ZIJ zij geeft de kippen graan
HIJ hij kijkt
ZIJ twee handjes
 niet meer
 anders worden ze vet
HIJ ze heeft een koffer

ZIJ kip kip kip kip kip
HIJ ze vertrekt
ZIJ hij weet niet zo goed waarom
HIJ misschien weet hij heel goed waarom
ZIJ maar is hij het er niet mee eens
HIJ misschien
 maar wat doet het ertoe
 zo is ze ook gekomen
 zonder inspraak
ZIJ hij wil niet dat ze weg gaat
HIJ misschien niet
 maar wat doet het ertoe
ZIJ veel
HIJ ja?
ZIJ hij hoeft maar achter haar aan te lopen
HIJ naar Polen?
ZIJ hij hoeft haar maar te roepen
HIJ hij vraagt niemand om te blijven
 blijf of ga
 het is je eigen beslissing
ZIJ zij weet ook niet
 of zij zich had omgedraaid
HIJ niemand weet het
 ik ook niet
ZIJ ik ook niet

stilte – ze vertrekt

52.

HIJ het wordt lente
 het wordt zomer
 het wordt herfst
 het wordt winter

HAAR STEM de tijd verstrijkt

HIJ hij eet zijn eten weer staand
 aan het aanrecht

HAAR STEM geen bestek

HIJ hij heeft het geprobeerd
 maar voor wie

HAAR STEM voor wie

HIJ de ochtenden rijgen zich aaneen
 hij staat aan het aanrecht
 ontbijt

HAAR STEM hij hoort iets

HIJ wat

HAAR STEM hij hoort een kind lachen

HIJ niet

HAAR STEM echt

HIJ echt?

HAAR STEM hij denkt dat hij een lachend kind hoort

HIJ hij loopt naar het raam
 hij kijkt naar buiten

HAAR STEM hij ziet een kind

HIJ echt?

HAAR STEM het kind lacht

HIJ zij lacht

HAAR STEM hij ziet haar staan

HIJ ze lacht

HAAR STEM hij lacht

HIJ echt?

HAAR STEM hij zou het heel graag willen

53.

HIJ laat het dan een happy end zijn
 laat hem dan de financiële strop ontlopen
 op het nippertje een compensatie krijgen
 zijn oogst binnen halen
 de fundamente versterken
 de scheuren dichten
 en de rommelende aarde tot zwijgen brengen

 laat haar terugkeren
 met haar dochter
 en haar lach
 die zich herhaalt in haar nageslacht
 laat ze langs de gouden oogst
 aren ruisend in het najaarslicht
 naar zijn omhelzing lopen
 huppelen
 dansen

 laat hen een lang en gelukkig
 op een stuk standvastig aarde
 dat – al gaat de rest ten onder –
 eeuwig boven het maaiveld troont

 laat al wat angst was dan verdwijnen
 en dat wat verlangen was
 zo lang in borstkas gekooid
 vrij fladderen

 laat waken slapen zijn
 en dromen waken
 en

 laat het echt zijn

ZIJ *zwijgt*

HIJ laat het dan echt zijn

eind